

فضای مجازی را از «زمینه فتنه» پاک کنید

۶۶

آموزش عمومی شامل برگزاری کارگاه‌ها، برنامه‌های تلویزیونی و دوره‌های آموزشی در مدارس و دانشگاه‌ها برای آموزش تشخیص اخبار جعلی، شایعات و پروپاگاندا خیلی اهمیت دارد. همچنین تشویق تفکر انتقادی نیز باید اتفاق بیفتد، یعنی مردم باید یاد بگیرند منابع اطلاعات را بررسی کنند، انگیزه‌های پشت اخبار را بشناسند و به جای پذیرش صرف، تحلیل کنند. گفتنی است در کشوری مانند فنلاند، برنامه‌های سواد رسانه‌ای از سنین پایین در مدارس اجرامی شود که کاهش تأثیر اخبار جعلی کمک کرده است.

تفکر انتقادی نیز باید اتفاق بیفتد، یعنی مردم باید یاد بگیرند منابع اطلاعات را بررسی کنند، انگیزه‌های پشت اخبار را بشناسند و به جای پذیرش صرف، تحلیل کنند. گفتنی است در کشوری مانند فنلاند، برنامه‌های سواد رسانه‌ای از سنین پایین در مدارس اجرامی شود که کاهش تأثیر اخبار جعلی کمک کرده است.

تقویت رسانه‌های داخلی: راهکار بعدی برای مقابله با جنگ رسانه‌ای دشمن تقویت رسانه‌های داخلی است. که در این راستا تولید محتوای جذاب و معتبر یکی از ضروریات است. رسانه‌های داخلی باید با تولید محتوای باکیفیت، سریع و شفاف، اعتماد عمومی را جلب کنند تا خلأ اطلاعاتی از سوی رسانه‌های دشمن نباشد. همچنین پاسخ گویی سریع نیز باید وجود داشته باشد. در زمان بحران یا شایعه پراکنی، انتشار بیانیه‌های رسمی و شفاف در کمترین زمان ممکن برای خنثی سازی روایت دشمن ضروری است و مسئله دیگر استفاده از زبان مردم است؛ ضروری است در شرایط حمله دشمن به جای لحن خشک و رسمی، رسانه‌ها با زبان ساده و قلیل فهم با مخاطب از نقاط برقرار کنند.

افشاگری و شفاف‌سازی: از دیگر اقدامات در زمان فتنه‌انگیزی رسانه‌های افشاگری و شفاف‌سازی است. در این راستا در ابتدا باید شناسایی منبع فتنه مدنظر باشد؛ رصد رسانه‌های خارجی و شبکه‌های اجتماعی، منبع اصلی شایعه و تحریک شناسایی و به مردم معرفی شود. همچنین نشان‌دادن اسناد، تصاویر یا تحلیل‌هایی که دروغ بودن ادعاهای دشمن را ثابت کند، می‌تواند اعتماد به روایت رسمی را افزایش دهد. در بسیاری از موارد اتفاق افتاده که در جریان برخی ناآرامی‌ها، افشای دستکاری تصاویر یا ویدئوها از سوی رسانه‌های معاند، تأثیر آنها را کاهش داده است.

استفاده از فناوری و شبکه‌های اجتماعی: بحث بعدی استفاده از فناوری و شبکه‌های اجتماعی است که در این راستا ایجاد تیم‌های تخصصی برای پیش‌فرض مجازی و پاسخ‌گویی به شایعات یا تحریکات یکی از ضروریات است. همچنین تولید محتوای خاص (مثل ویدئوهای کوتاه، میم‌ها یا اینفوگرافیک) که پیام‌های مثبت و متحدکننده را ترویج کند، بسیار مهم است. در اینجا البته فیلتر هوشمند نیز نیاز است و به‌جای فیلتر گسترده، تمرکز بر مسودسازی هدفمند حساب‌ها یا کانال‌هایی که به‌طور مشخص فتنه‌انگیزی می‌کنند باید مورد توجه قرار گیرد.

تقویت وحدت ملی: در میان این جنگ رسانه‌ای مسئله‌ای که نباید مورد غفلت قرار گیرد، تقویت وحدت ملی است. برای ترویج همسنگی، برنامه‌های فرهنگی، مذهبی یا اجتماعی، حس تعلق و اتحاد را در جامعه تقویت می‌کند تا زمینه برای تفرقه‌افکنی دشمن کم شود. همچنین رسیدگی به مشکلات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی که می‌تواند سوزه فتنه شود از نفوذ دشمن جلوگیری می‌کند. حتی در برخی کشورها، کمپین‌های ملی یا شعارهایی مثل «ما یکی هستیم» در برابر تبلیغات تفرقه‌افکن مؤثر بوده است.

همکاری با نخبگان و تأثیرگذاران: در این جنگ لازم است از نخبگان و تأثیرگذاران نیز استفاده فعال شود. شخصیت‌های فرهنگی، علمی یا مذهبی که نزد مردم مقبولیت دارند، می‌توانند با روشنگری، تأثیر جنگ رسانه‌ای را خنثی کنند. همچنین شبکه‌سازی مردمی از طریق استفاده از اینفلوئنسرها و فعالان شبکه‌های اجتماعی برای انتشار پیام‌های مثبت و مقابله با روایت دشمن باید مدنظر باشد.

مقابله فعال با پروپاگاندا: مسئله بعدی و اقدام فعاله در برابر پروپاگاندا دشمن است. در جنگ روایت‌ها به‌جای دفاع منفعلانه، باید روایت خود را به صورت تهاجمی و با قدرت ارائه دهیم. مثلاً اگر دشمن روی ضعف‌ها مانور می‌دهد، دستاوردها و نقاط قوت را برجسته کنیم. حتی گاهی تمسخر ادعاهای بوج دشمن با زبان طنز می‌تواند اثر

آنهارا کم رنگ کند.

آمادگی نهادها و سازمان‌ها: در این شرایط جنگی ضرورت دارد که همه نهادها و سازمان‌های مسئول پای کار باشند. یک نهاد هماهنگ کننده که در زمان فتنه، استراتژی واحدی را اجرا کند و از پراکندگی اقدامات جلوگیری کند از واجبات است، و برگزاری مانورهای رسانه‌ای برای آمادگی در برابر سناریوهای احتمالی دشمن نیز باید از سوی نهاد برنامه‌ریزی و اجرا شود. چند نکته کلیدی در این جنگ رسانه‌ای عبارت از سرعت عمل، اعتمادسازی و انعطاف‌پذیری است. مقابله با جنگ رسانه‌ای دشمن، ترکیبی از دفاع فعال، آگاهی‌بخشی و تقویت زیرساخت‌های داخلی است. این رویکرد نه تنها فتنه‌انگیزی را خنثی می‌کند، بلکه جامعه را در برابر تهدیدات آینده مقاوم‌تر می‌سازد. اکنون در شرایطی که رهبر معظم انقلاب در ابتدای سال در خصوص فتنه‌انگیزی داخلی دشمن هشدار داده‌اند، باید دید چقدر مسئولان در این خصوص خود و جامعه را آماده کرده‌اند و قرار است، شجاعانه به مقابله با این فتنه بروند یا خدای ناکرده با وجود همه هشدارها غافلگیر می‌شوند.

در شرایطی که رهبر معظم انقلاب در نماز عید فطر نسبت به امکان فتنه‌انگیزی مجدد داخلی دشمنان در کشور هشدار دادند، «جوان» طی «گزارشی» انواع این فتنه‌انگیزی‌ها و روش‌های مقابله با آن را بررسی کرده است.

که هدفشان تشویش اذهان عمومی باشد. در ادامه شیوه‌های مختلف فعالیت‌های رسانه‌ای برای اینگونه فتنه‌انگیزی و تأثیر آنها بر جامعه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

انتشار اخبار نادرست یا تحریف‌شده: یکی از رایج‌ترین شیوه‌های تشویش اذهان عمومی، انتشار اخبار نادرست یا تحریف‌شده است. این نوع فعالیت معمولاً با هدف ضعف سردرگمی و ناامیدی در میان مردم انجام می‌شود. اخبار نادرست می‌توانند شامل اطلاعات غلط درباره وضعیت اقتصادی، سیاسی یا اجتماعی کشور باشند. به عنوان مثال، مشارکت اجتماعی مردم نیز شهود زبر افراد ممکن است احساس کنند، هیچ راهی برای تغییر وضعیت وجود ندارد.

تحریک احساسات قومی یا مذهبی: برخی رسانه‌ها ممکن است با ایجاد تفرقه میان اقوام مختلف یا گروه‌های مذهبی، به دنبال ایجاد تنش و ناآرامی در جامعه باشند. این نوع فعالیت معمولاً ساهد تضعیف وحدت ملی انجام می‌شود. تاریخ نشان داده است، تحریک احساسات قومی می‌تواند منجر به خشونت و ناآرامی شود. و اینجاست که رسانه‌ها با بزرگنمایی اختلافات قومی یا مذهبی می‌توانند زمینه‌ساز بحران‌های جدی شوند. حتی رسانه‌های خارجی نیز ممکن است در این زمینه فعال شوند و با پوشش خبری خاصی تلاش کنند تا تنش‌ها را افزایش دهند.

استفاده از شبکه‌های اجتماعی: امروزه شبکه‌های اجتماعی به عنوان یکی از ابزارهای قدرتمند ارتباطی و حتی رسانه مستقل شناخته می‌شوند که توانایی انتشار سریع و شایعات بدون هیچ گونه بررسی صحت اطلاعاتی گسترش پیدا می‌کنند. از سوی دیگر جوانان بیشتر از دیگر گروه‌ها، تحت تأثیر شبکه‌های اجتماعی قرار دارند و ممکن است نسبت به اطلاعات منتشر شده حساس‌تر باشند.

در نهایت، فعالیت‌های رسانه‌ای برای تشویش اذهان عمومی یکی از چالش‌هایی است که جوامع امروزی با آن مواجه هستند، خصوصاً در شرایط بحرانی اقتصادی فعلی مردم بیش از پیش نیازمند آرامش روانی هستند تا بتوانند تصمیمات صحیح بگیرند و در برابر مشکلات ایستادگی کنند.

روش‌های مقابله با جنگ رسانه‌ای دشمن در شرایطی که همانطور که گفته شد البته به کرات دیده شده، همواره دشمنان داخلی و خارجی سعی کرده‌اند از ابزار رسانه برای براندازی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران استفاده کنند اما از سوی دیگر آگاهی مردم از منابع معتبر خبری و توانایی تحلیل انتقادی اطلاعات در یافتن نقش بسیار مهم دارد، تا مردم بتوانند در برابر این نوع فعالیت‌ها مقاومت کنند و اجازه ندهند، اخبار نادرست یا تحریف‌شده تأثیری منفی بر زندگی روزمره آنها بگذارد. مقابله با جنگ رسانه‌ای دشمن برای فتنه‌انگیزی در جامعه نیازمند ترکیبی از استراتژی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت است که هم به تقویت آگاهی عمومی و هم به خنثی‌سازی ابزارهای رسانه‌ای دشمن تمرکز دارد. در ادامه برخی راهکارهای کاربردی ارائه می‌شود.

ارتقای سواد رسانه‌ای جامعه: شاید بتوان گفت اولین کار برای مقابله با جنگ رسانه‌ای دشمن، ارتقای سواد رسانه‌ای جامعه است. آموزش عمومی شامل برگزاری کارگاه‌ها، برنامه‌های تلویزیونی و دوره‌های آموزشی در مدارس و دانشگاه‌ها برای آموزش تشخیص اخبار جعلی، شایعات و پروپاگاندا در اینجا خیلی اهمیت دارد. همچنین تشویق

شواهدی از آموزش نافرمانی مدنی از سوی مشاوران غربی به فعالان جوان وجود داشت. بخش بعدی حمایت‌ها پشتیبانی رسانه‌ای است. رسانه‌های غربی و شبکه‌های اجتماعی اغلب این جنبش‌ها را به عنوان مبارزه برای دموکراسی برجسته می‌کردند که به تقویت مشروعیت آنها در افکار عمومی جهانی کمک کرده و از سوی دیگر ایجاد هرگونه اغتشاش و آشوب از سوی این گروه‌ها را نیز مشروع جلوه می‌داد. از سوی دیگر، بخش حمایت دیپلماتیک نیز وجود دارد. همزمان با ایجاد آشوب، در این کشورها دولت‌های غربی با تحریم یا تهدید ممکن است گزارش‌های منتشر شده که ادعا کند، نرخ بیکاری در کشور به طرز چشمگیری افزایش یافته است. در حالی

رسانه برای فتنه‌انگیزی در میان مواردی که غربی‌ها برای فتنه‌انگیزی در کشورهاى مختلف همواره از آن استفاده کرده و می‌کنند، رسانه است. در دنیاى امروز، رسانه‌ها به عنوان یکی از ابزارهای قدرتمند در شکل‌دهی به افکار عمومی و ایجاد تغییرات اجتماعی شناخته می‌شوند. فعالیت‌های رسانه‌ای می‌توانند تأثیرات مثبت یا منفی زیادی بر جامعه داشته باشند. در شرایطی که کشورها با چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مواجه هستند، برخی رسانه‌ها ممکن است به شیوه‌هایی اقدام کنند

گسترده منجر شد. این شورش‌ها نیز با رنگ همراه بود و رنگ زرد و گل لاله به عنوان نماد آن انتخاب شدند. در نتیجه این شورش‌ها معترضان ساختمان‌های دولتی را اشغال کردند و آقایان از کشور فرار کرد. البته مانند موارد دیگر، حمایت‌های لجستیک و رسانه‌ای از سوی غرب به سازمان‌دهی این شورش‌ها کمک کرد.

انقلاب مخملی چکسلواکی: این انقلاب که در واقع پیش‌درآمد انقلاب‌های رنگی مدرن نامیده می‌شود و در نوامبر ۱۹۸۹ اتفاق افتاد. اعتراضات دانشجویی علیه رژیم کمونیستی چکسلواکی آغاز شد و به سرعت گسترش یافت. این اعتراضات با رهبری افرادی مانند واسلاو هاول به سقوط رژیم کمونیستی و پایان سلطه شوروی منجر شد. نام «مخملی» به دلیل کم بودن خشونت برای آن انتخاب شد.

۶۶

فتنه‌ها ممکن است به شکل‌های مختلفی مانند شورش‌های خیابانی، تفرقه‌افکنی میان اقلیت‌ها، تحریکات سیاسی، فعالیت‌های خرابکارانه یا حتی فعالیت‌های رسانه‌ای برای تشویش اذهان عمومی باشد که هدفشان ایجاد بی‌ثباتی و تضعیف نظام است

انقلاب‌های رنگی یکی از نمادهای ایجاد فتنه داخلی در کشورها که با هدایت غربی‌ها طی چندین مورد مخصوصاً در کشورهای بلوک شرق اتفاق افتاد، چیزی است که امروزه انقلاب‌های رنگی به آن اطلاق می‌شود که معمولاً با هدف تغییر رژیم یا اصلاحات سیاسی گسترده در کشورها استفاده از اعتراضات خیابانی، نمادهای رنگی خاص و حمایت خارجی به‌ویژه از سوی کشورهای غربی شناخته می‌شوند که چند نمونه معروف آن در ادامه ذکر شده است:

انقلاب نارنجی اوکراین: با حمایت غرب پس از انتخابات ریاست‌جمهوری ۲۰۰۴ در اوکراین، با ادعای تقلب گسترده اتفاق افتاد، مردم در خیابان‌ها دست به شورش زدند که در نتیجه آن ویکتور یوشچنکو، رهبر مخالفان، در برابر ویکتور یانوکویچ (حمایت‌شده از سوی روسیه) قرار گرفت. از ویژگی‌های این شورش، انتخاب رنگ نارنجی به عنوان نماد جنبش بود و اعتراضاتی که در میدان استقلال کیف برگزار شدند، منجر به بر گزار دوباره انتخابات و پیروزی یوشچنکو گردید. کشورهاى غربی، به‌ویژه آمریکا و اتحادیه اروپا، از این شورش‌ها حمایت کردند و آن را به عنوان بخشی از گسترش دموکراسی در منطقه نامیدند. این شورش‌ها مدتی بعد منجر به از دست رفتن کریمه شد و اکنون درحالی که روسیه در حال پایان دادن به حمایت خود از اوکراین در برابر روسیه است، بخش از شرق اوکراین نیز در جنگ با روسیه از کنترل این کشور خارج شده است.

انقلاب گل‌رز گرجستان: این به اصطلاح انقلاب دربی انتخابات پارلمانی جنجالی در سال ۲۰۰۳ اتفاق افتاد که در آن‌ها شد با تقلب به نفع ادوارد شوارنادزه، رئیس‌جمهور وقت، همراه بوده و عده‌ای به رهبری میخائیل ساکاشویلی، دست به شورش زدند. شورشیان با گل‌رز در دست وارد پارلمان شدند و این حرکت به نماد انقلاب تبدیل شد. شوارنادزه مجبور به استعفا شد و ساکاشویلی قدرت را به دست گرفت. البته حمایت مالی و آموزشی از سوی سازمان‌های غربی مانند بنیاد سوروس و دولت آمریکا نیز در این انقلاب مشهود بود.

انقلاب لاله قرمز نستان: انتخابات پارلمانی ۲۰۰۵ در قرقیزستان با اتهامات تقلب و فساد همراه شد. شورش بر علیه دولت عسکر آقاپف، رئیس‌جمهور وقت، به اعتراضات

«و اگر به فکر این باشند که در داخل کشور فتنه راه بیندازند، مثل بعضی از سال‌های قبل که راه انداختند، جواب‌شان را خود ملت ایران خواهند داد، همچنان که در گذشته دادند.» این بخشی از بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه‌های نماز عید فطر است. شاید بتوان گفت منظور رهبر انقلاب از این بخش از بیانات، اشاره به تهدیدات و نقشه‌های احتمالی دشمنان و معاندان نظام جمهوری اسلامی ایران است که ممکن است در تلاش برای ایجاد ناآرامی و فتنه‌انگیزی در داخل کشور باشند. رهبر انقلاب با تأکید بر پاسخگویی ملت ایران به این نوع فتنه‌ها، به قدرت و اتحاد مردم اشاره دارند و بیان می‌کنند، تاریخ نشان داده است، ملت ایران در برابر تهدیدات خارجی و داخلی ایستادگی کرده و پاسخ مناسب را داده است.

انواع فتنه‌های داخلی فتنه‌های داخلی به مجموعه‌ای از چالش‌ها، ناآرامی‌ها یا توطئه‌هایی اشاره دارد که از درون یک جامعه یا کشور سرچشمه می‌گیرند و می‌توانند ثبات، وحدت یا امنیت آن را تهدید کنند. این موضوع در مورد ملت ایران و دیگر ملت‌ها می‌تواند به اشکال مختلفی بروز کند. به طور کلی، فتنه‌ها ممکن است به شکل‌های مختلفی مانند شورش‌های خیابانی، تفرقه‌افکنی میان اقلیت‌ها، تحریکات سیاسی، فعالیت‌های خرابکارانه یا حتی فعالیت‌های رسانه‌ای برای تشویش اذهان عمومی باشد که هدفشان ایجاد بی‌ثباتی و تضعیف نظام است. برخی از انواع فتنه‌های داخلی که ممکن است جوامع با آن مواجه شوند، این موارد هستند:

فتنه‌های سیاسی: این نوع فتنه معمولاً از اختلافات میان گروه‌های سیاسی، احزاب یا جناح‌های قدرت نشئت می‌گیرد. رقابت‌های ناسالم، تلاش برای تضعیف رقیب از طریق شایعه‌پراکنی، تحریک افکار عمومی یا سوءاستفاده از قدرت می‌تواند به بی‌ثباتی منجر شود. در بسیاری از کشورها، این نوع فتنه با تحریک احساسات مردم یا ایجاد دو قطبی‌های کاذب تشدید می‌شود.

فتنه‌های قومی و مذهبی: در جوامعی که تنوع قومی یا مذهبی وجود دارد، ممکن است برخی افراد یا گروه‌ها با تحریک تفاوت‌ها و تعصبات، سعی در ایجاد تفرقه کنند. این فتنه‌ها می‌توانند از طریق بزرگنمایی اختلافات فرهنگی، زبانی یا دینی شکل بگیرند و وحدت ملی را به خطر بیندازند.

فتنه‌های اقتصادی: مشکلات اقتصادی مانند فقر، بیکاری یا نابرابری می‌توانند، زمینه‌ساز نا رضایتی عمومی شوند. در این شرایط، برخی ممکن است از این نا رضایتی‌ها سوءاستفاده کرده و با تحریک مردم یا سازمان‌دهی اعتراضات، به دنبال اهداف خاصی خود باشند.

فتنه‌های اجتماعی: این نوع فتنه‌ها معمولاً از شکاف‌های اجتماعی مانند تفاوت‌های طبقاتی، نسلی یا فرهنگی سرچشمه می‌گیرند. شایعات، اخبار جعلی یا استفاده از رسانه‌ها برای دامن زدن به اختلافات می‌تواند این فتنه‌ها را تقویت کند.

فتنه‌های خارجی یا منشأ داخلی: گاهی عوامل خارجی با بهره‌گیری از افراد یا گروه‌های داخلی، سعی در ایجاد آشوب یا تضعیف یک ملت دارند. این نوع فتنه ترکیبی است که از بیرون هدایت می‌شود اما به دست عوامل داخلی اجرا می‌شود.

انقلاب‌های رنگی یکی از نمادهای ایجاد فتنه داخلی در کشورها که با هدایت غربی‌ها طی چندین مورد مخصوصاً در کشورهای بلوک شرق اتفاق افتاد، چیزی است که امروزه انقلاب‌های رنگی به آن اطلاق می‌شود که معمولاً با هدف تغییر رژیم یا اصلاحات سیاسی گسترده در کشورها استفاده از اعتراضات خیابانی، نمادهای رنگی خاص و حمایت خارجی به‌ویژه از سوی کشورهای غربی شناخته می‌شوند که چند نمونه معروف آن در ادامه ذکر شده است:

انقلاب نارنجی اوکراین: با حمایت غرب پس از انتخابات ریاست‌جمهوری ۲۰۰۴ در اوکراین، با ادعای تقلب گسترده اتفاق افتاد، مردم در خیابان‌ها دست به شورش زدند که در نتیجه آن ویکتور یوشچنکو، رهبر مخالفان، در برابر ویکتور یانوکویچ (حمایت‌شده از سوی روسیه) قرار گرفت. از ویژگی‌های این شورش، انتخاب رنگ نارنجی به عنوان نماد جنبش بود و اعتراضاتی که در میدان استقلال کیف برگزار شدند، منجر به بر گزار دوباره انتخابات و پیروزی یوشچنکو گردید. کشورهاى غربی، به‌ویژه آمریکا و اتحادیه اروپا، از این شورش‌ها حمایت کردند و آن را به عنوان بخشی از گسترش دموکراسی در منطقه نامیدند. این شورش‌ها مدتی بعد منجر به از دست رفتن کریمه شد و اکنون درحالی که روسیه در حال پایان دادن به حمایت خود از اوکراین در برابر روسیه است، بخش از شرق اوکراین نیز در جنگ با روسیه از کنترل این کشور خارج شده است.

انقلاب گل‌رز گرجستان: این به اصطلاح انقلاب دربی انتخابات پارلمانی جنجالی در سال ۲۰۰۳ اتفاق افتاد که در آن‌ها شد با تقلب به نفع ادوارد شوارنادزه، رئیس‌جمهور وقت، همراه بوده و عده‌ای به رهبری میخائیل ساکاشویلی، دست به شورش زدند. شورشیان با گل‌رز در دست وارد پارلمان شدند و این حرکت به نماد انقلاب تبدیل شد. شوارنادزه مجبور به استعفا شد و ساکاشویلی قدرت را به دست گرفت. البته حمایت مالی و آموزشی از سوی سازمان‌های غربی مانند بنیاد سوروس و دولت آمریکا نیز در این انقلاب مشهود بود.

انقلاب لاله قرمز نستان: انتخابات پارلمانی ۲۰۰۵ در قرقیزستان با اتهامات تقلب و فساد همراه شد. شورش بر علیه دولت عسکر آقاپف، رئیس‌جمهور وقت، به اعتراضات